

Bir Aşk Söyleminden Parçalar Işığında Türk Hikâyelerine Kısa Bir Bakış

Serdal Kara¹

Öz

Çalışmamız Roland Barthes'in "Bir Aşk Söyleminden Parçalar" adlı metni temelinde Türk hikâyelerinin kısa bir değerlendirmesidir. Barthes'in rastlantısal ve düzenli okumalar tekniği kullanılarak yapılan incelemede toplam yirmi yedi başlık tespit edilmiş olup bu başlıklar alfabetik sıra ile sıralanmıştır. İncelemeye konu olan hikâyelerden elde edilen örnekler ilgili başlık altında verilmiştir. Barthes gerek diyaloglarda gerekse de metinlerle ilgili okumalarda yeni bir bakış ve söylem geliştirmektedir. Betimlemeden ziyade öykünüşü esas alan Barthes çözümleme yönteminden uzaklaşarak söylemin öne çıkmasını sağlamaktadır. Âşıkta gelişigüzel görülen dil soluklarını "beti" kavramı ile adlandıran Barthes, âşık olan öznde betilerin durağanlıktan ziyade devinim halinde söylemde yer aldığını belirtmektedir. Çalışmamız "Giriş, Türk Hikâyeleri ve Aşk Söylemi ve Sonuç" başlıklarından oluşmaktadır. Giriş bölümünde Roland Barthes'in aşk söylemi üzerine geliştirdiği tanım ve bu tanıma bağlı olarak genel yaklaşımları ve değerlendirmeleri yer almaktadır. Türk Hikâyeleri ve Aşk Söylemi başlığı altında ise Modern Türk hikâyeciliği öncesi var olan manzum ve mensur metinlerden ve Modern Türk hikâyeciliğine geçiş sürecinden kısaca söz edilmektedir. Bu süreç içinde genel okuyucu kitlesinin yeni türe uyum sürecine de kısaca değinildikten sonra incelemeye konu olan eserlerden hareketle tespit edilen örnek cümlelerin yer aldığı başlıklara yer verilmiştir. Sonuç bölümünde ise araştırma sonucu elde edilen bulgulara bağlı olarak genel bir değerlendirme yapılmakta ve bu değerlendirmeye bağlı olarak çeşitli çıkarımlara yer verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Aşk, Bir Aşk Söyleminden Parçalar, beti, söylem, devinim.

¹ Doç. Dr., Mardin Artuklu Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, serdalkaraa@hotmail.com,
ORCID: 0000-0003-0133-7767.

A Brief Overview of Turkish Stories, Guided by Fragments From a Love Discourse

Abstract

Our study is a short evaluation of Turkish stories based on the text of Roland Barthes' "Fragments from a Love Discourse". A total of twenty-seven titles were identified in the analysis using the random and regular readings technique of Barthes, and these titles are listed in alphabetical order. The examples obtained from the stories that are the subject of the examination are given under the relevant title. Barthes develops a new perspective and discourse in both dialogues and readings of texts. Barthes, which is based on imitation rather than description, moves away from the analysis method and makes the discourse stand out. Barthes, who names the language discourses that are seen randomly in love with the concept of "figure", states that the figures in the subject in love take place in the discourse in motion rather than static. Our study consists of the titles "Introduction, Turkish Stories and Love Discourse, and Conclusion". In the introduction, the definition developed by Roland Barthes on the discourse of love and his general approaches and evaluations based on this definition are included. Under the title of Turkish Stories and Love Discourse, verse and prose texts that existed before Modern Turkish storytelling and the transition process to Modern Turkish storytelling are briefly mentioned. In this process, the adaptation process of the general readership to the new genre is briefly mentioned, and then the titles containing the sample sentences determined from the works that are the subject of the examination are included. In the conclusion part, a general evaluation is made depending on the findings obtained as a result of the research and various inferences are given depending on this evaluation.

Keywords: Love, Fragments of a Love Discourse, figure, discourse, movement.

Extended Abstract

Our work is based on Roland Barthes' new approach to the discourse about love, the lover and the loved one, which he identified both in the text and in the dialogues. Against the concept of the lover, which is seen as a prominent subject, Barthes sees the lover as an out-of-date and irreconcilable person in his voice. Barthes, who is based on imitation rather than description, thus moves away from the analysis method, makes the discourse stand out and makes the "I", the main person of the subject, visible again. An approach where the word comes to the fore and the silent discourse of the loved one who does not speak is heard. Our study is a short evaluation of Turkish stories based on the text of Roland Barthes' "Fragments from a Love Discourse". A total of twenty-seven titles were identified in the analysis using the random and regular readings technique of Barthes, and these titles are listed in alphabetical order. The examples obtained from the stories that are the subject of the examination are given under the relevant title. Barthes develops a new perspective and

discourse in both dialogues and readings of texts. Barthes, which is based on imitation rather than description, moves away from the analysis method and makes the discourse stand out. Barthes, who names the language discourses that are seen randomly in love with the concept of "figure", states that the figures in the subject in love take place in the discourse in motion rather than static. The emergence of modern story genre examples required not only a genre change or renewal, but also a mental change and transformation. After the masnavi and folk tales, firstly the texts based on translation and then the texts including the traces of folk tales are seen. After a certain process, development and change, examples of modern stories can be identified. In an environment where any text develops a discourse for itself within its own borders, the love phrase often takes place in the syntactic structure as an elliptical sentence. The figure is the dynamic appearance of elliptical and detached actions, symptoms or signs such as contradiction, repetition, collision, convulsion, seen in mental intensity or strong emotions. Figures that can be recognized by every individual experiencing the feeling of love, while they are usually seen in an intense and enthusiastic way, they are sometimes indistinct and disappear immediately. In our study, which aims to make a brief evaluation of Turkish stories in the light of "Fragments of a Love Discourse", random and regular text readings were carried out based on the method used by Roland Barthes. And after these readings, a total of twenty-seven titles were identified. There are examples related to the subject under the headings arranged in alphabetical order. After the study, it was seen that the texts could be evaluated within the framework of the love discourse apart from the traditional evaluation, and that the text should be handled at the conceptual level as a mental process, not with the analysis method, and this brings a new and broader perspective to text reading. In this way, text readings will cease to be a superficial evaluation and gain a deep and conceptual structure. Our study consists of the titles "Introduction, Turkish Stories and Love Discourse, and Conclusion". In the introduction, the definition developed by Roland Barthes on the discourse of love and his general approaches and evaluations based on this definition are included. Under the title of Turkish Stories and Love Discourse, verse and prose texts that existed before Modern Turkish storytelling and the transition process to Modern Turkish storytelling are briefly mentioned. In this process, the adaptation process of the general readership to the new genre is briefly mentioned, and then the titles containing the sample sentences determined from the works that are the subject of the examination are included. In the conclusion part, a general evaluation is made depending on the findings obtained as a result of the research and various inferences are given depending on this evaluation.

Giriş

Çalışmamız Roland Barthes'in aşk, âşık ve sevilene dair gerek metin gerekse de diyaloglarda tespit ettiği söyleme dair yeni bir yaklaşımı üzerine kuruludur. Belirgin bir özne olarak görülen âşık kavramına karşı Barthes âşığı, sesinde güncel dışı ve uzlaşmaz biri olarak görür. Betimlemeden ziyade öykünüşü esas alan Barthes böylece çözümleme yönteminden uzaklaşarak söylemin öne çıkmasını sağlamakta ve öznenin temel kişisi olan “ben”i yeniden görünür kılmaktadır. Sözün öne çıktığı, konuşmayan sevilen varlığın sessiz söyleminin işitildiği bir yaklaşım.

Barthes; söylemi, kökeninde “şuraya buraya koşma edimi” (Barthes, 2022:11) olarak tanımlamaktadır. Hareketin söz konusu olduğu tanımda eylem esastır ve belirsizlik söz konusudur. Girişimler, gidiş gelişler ve entrikalar bu eylem içinde yerini almaktadır (Barthes, 2022: 11). Söylemde görülen belirsizlik ve hareket âşık öznenin kafasında da bulunmakta, kendi kendine entrikalar kurup durmamacasına koşmaktadır. Barthes önemsiz ve rastlantısal durumlarda bile âşıkta gelişigüzel görülen dil soluklarını, söylem kırıntılarını “beti” olarak tanımlamaktadır (Barthes, 2022: 11). Durağan değil devinim halinde olan betileri Barthes, “gergin bedeni kımıltısızlaştırabilen şey” metaforu ile anlatmaktadır (Barthes, 2022: 11). Aşk duygusunun söyleme döküldüğü betiler, okunan, işitilen ya da duyulan tanıdık ifadelerdir. Çeşitli duyguların (acı, sevinç, kaygı, başkaldırı, umut, mutsuzluk...) söylemde yansıtılması ya da aktarılması olarak görülebilecek olan betiler, duyulduğunda ya da okunduğunda herhangi birinin zihninde anımsanan bir imge ya da sınırları çizilmiş bir gösterge olarak yer alabilir.

Betiler birbirinden kopuk, rastlantısal, çoğu zaman eksik ancak âşığın anlamlama düzeyinde tamamlanan cümlelerdir. İnsan zihnindeki karmaşık düşünceler gibi çarpışan, çırpınan, yinelenen ve müstakil hareket eden betiler, duygulanım aktarımını yerine getiren, çoğu zaman söz dizimiyle sınırlanan, budanmış, eksiltilmiş ifadelerdir ve bu ifadeler beti coşkusunun doğduğu yerdir.

Türk Hikâyeleri ve Aşk Söylemi

Türk edebiyatına Batılı anlamda hikâyeciliğin girmesi her yenilikte olduğu gibi Türk edebiyatında da belirli bir süreç ve zihniyet değişimi gerektirmiştir. Bilindiği üzere Batılı anlamda ortaya konan hikâyeler öncesi Türk halkı çeşitli manzum ve mensur hikâyelerle karşı karşıya idi: geleneksel halk hikâyeleri ve Divan edebiyatında görülen güçlü mesnevi örnekleri gibi. Divan edebiyatında Leyla ile Mecnun, Yusuf ile Züleyha, Hüsn ü Aşk gibi eserler Divan edebiyatının kuralcı zihniyetine bağlı, ortak vakalar üzerine kurulmuş, romantik ve çoğu zaman ilahi aşka varan bir yapıda, aşırı olayların yer aldığı ve kahramanların benzeştiği, olağanüstü varlıkların da şahıs kadrosunda bulunabildiği manzum metinlerdir. Halk hikâyeleri ise toplumun konuşma diline yakın bir üslupla yazılan ya da anlatılan dini, tarihi, toplumsal bağlarından kopmadan; efsane, destan, masal gibi unsurlardan beslenerek ortaya konan eserlerdir. Bu türlere alışkın olan

okuyucuların modern hikâye türü ile ilk karşılaşmaları tercüme eserlere dayanmaktadır (Tanpınar, 1988: 285). Okuyucuların tercüme eser sonrası batılı hikâye ve romana alıştırmaları iki yolla gerçekleşmiştir:

Birinci yol; aydın olmayan, geniş halk topluluğunun avrupalı hikâye ve romana yadırgamadan alıştırılması için Ahmet Midhat tarafından izlenen ve batılı hikâye ve romanla Türk halk hikâyelerini uzlaştırmağa çalışan yoldur. Bu, halk, hikâyelerinin bir nevi modernleştirilmesidir ve Şinasi'nin ortaoyunu ile batılı komediyi uzlaştırmağa çalışmasının yerli unsura daha çok kayan şeklidir.

İkinci yol ise; batı kültürü ile değişik ölçülerde temasa geçmiş olan sınırlı aydınlar topluluğu için Namık Kemal tarafından izlenen ve yerli hikâye ve roman örneklerini dikkate almadan, doğrudan doğruya batılı hikâye ve roman tekniğini taklide çalışan yoldur. (Akyüz, 1979: 48-49).

Değişen toplumsal yaşam ve zihniyete bağlı olarak önceki dönemlerde olduğu gibi ortaya konan modern hikâyelerde de aşk yine önemli temalar içinde yer almıştır. Ancak modern metin incelemeleri ve değerlendirilmelerinde aşk söylemi üzerinden metin okumalarının gerçekleşmediği ve değerlendirilmediği görülmektedir. Bu duruma bağlı olarak Türk hikâyeleri Roland Barthes'in Bir Aşk Söyleminden Parçalar çalışmasından hareketle ele alınmaya çalışıldı. Hikâye seçimi Barthes'in eser seçiminde uyguladığı gibi bazıları düzenli, bazıları ise rastlantısal okumalarla gerçekleşmiştir. İncelenen eserlerde tespit edilen örnek cümlelerin yer aldığı başlıklar alfabetik sıraya göre düzenlenmiş olup şu şekildedir:

AĞLAMAK: Âşık öznedeki gözyaşının belirleme biçimleri ve işlevleri (Barthes, 2022: 171): "Bulutlu düşünceler dimağını kapladığı sırada uzun siyah kirpikleri arasından iki şimşek çaktı. Damla damla ağladı." (Ahmet Hikmet Müftüoğlu, "Sümbül Kokusu", Çağlayanlar: 64). "Halbuki çalgı çalarken büyük gözlerde -oradaki kıvılcımları söndürmek ister gibi- bir nem belirmediğini, esmer yanaklarında -bir ateşe rast gelmiş gibi derhal kuruyan- birkaç ufak damlacığın yuvarlanmak istediğini görmüştük." (Sabahattin Ali, "Değirmen", Değirmen: 16)

BATMAK-UMUTSUZLUK-YOK OLUŞ: Âşık öznenin incinmeden, kaynaşmadan ya da mutluluktan duyduğu umutsuzluk ya da yok oluş esintisi: (Barthes, 2022: 19): "Bak, fukara kızcağız gün günden eridi. Ölüp gidiverecek... Bu gittikten sonra ben tarlayı, zeytini n'ideyim? Ahdım olsun, evi kazmayla yıkar, bahçeyi dağıtır, kuyuyu yeniden doldurur, dikmeleri birer birer söker, başımı alıp giderim..." (Sabahattin Ali, "Sulfata", Yeni Dünya: 107-108). "O söylüyordu, Dursun beyninden yıldırımla vurulmuş gibi, sersem, bitap [bitkin] idi, makhur [kahrolmuş], deli gibi, ezilmiş, erimiş, kalmıştı." (Mehmet Rauf, "Köylünün Aşkı", Seçme Hikâyeler: 100). "Her satır bir hançer, her nokta bir kurşun gibi beynine saplanıyordu. Çökmüştü. Yüreğini kaplayan ateşli bir acı göğsünü yakıyordu" (Ahmet Hikmet Müftüoğlu, "Sümbül Kokusu", Çağlayanlar: 64).

Kaynaşma ve mutluluktan kaynaklanan yok oluş: "Asıl bahtiyar, bir ömür boyunca hasretini çektiği şeye kavuşan değil, ona erişeceğini anladığı anda,

saadetinin en yüksek noktasında bir 'Ah!' diyerek düşüp ölebilendir." (Sabahattin Ali, "Bir Aşk Masalı", Sırça Köşk: 127); "Şimdi garip bir külfetsizlikle kolunu kâmilen [tamamen] refikine terk etmiş, ona karşı bir şükranın, sıcak, tüvansûz [güçsüz], fedakâr bir şükranın yavaş yavaş bütün ruhunu baygın baygın zapt edip [ele geçirip] mağlup [yenik] ve bî-irade [iradesiz] bırakan bir şükranın kendini boğduğunu hissediyordu." (Mehmet Rauf, "Bir Küçük Aşk", Seçme Hikâyeler: 100).

BEDEN: Sevilen bedenın âşık öznedede oluşturduğu düşünce, coşku, ilgi (Barthes, 2022: 73): "Şaka hoş ama, ne hüsn-i letafet! Nasıyeye bak nasıyeye! Ne büyüklük! Of, yandığım kadar da var imiş. Acaba mülâkat ne vakit müyesser olacak? Hele şu kaşlar, gözler. Şuna da dikkat etmeli ki, hanım öyle rastık filân ile birtakım cahiller gibi yüzünü gözünü berbat etmiyor. Artık bu bir nimet." (Ahmet Mithat Efendi, "Gençlik", Letaif-i Rivayat, 2001: 36). "İslâm'ın gözü, Türkün kalbi olan bu, renk ve nur durağı memleket pek temiz, pek mamur, pek güzeldi. Onun yıkık duvarları, Avrupa'nın dargın sisler, durgun isler altında, kaba, kirli, kara, matemli malikânelerinden daha güler yüzlüdür... Onun çarpık kavuklu, yan fesli harap mezarlıkları buraların felsefe fakültelerinden, kütüphanelerinden daha manalı, daha düşündürücüdür. Oranın hamalları, fakirleri buranın lortlarından, milyonerlerinden daha asil, daha civanmerttir... Buranın düzgün, kara sokaklarından oranın beyaz, mavi kaldırımlı eğri yolları, daha nurani, daha neşelidir... Avrupa'nın bir şehir büyüklüğündeki fabrikalarından, içlerinde bir ustayla bir çırak çalışan küçük dükkânların mamulleri daha sanatlı, daha kıymetlidir." (Ahmet Hikmet Müftüoğlu, "Sümbül Kokusu", Çağlayanlar: 65)

BEKLEYİŞ: Küçük gecikmeler sonucu sevgiliyi beklemenin yarattığı kaygı kargaşası. Duyguların öfkeye dönmeden önceki süreç içinde sevgili gelirse karşılaşma sakin olur. Bekleme sırasında öfke duygusunun yoğunlaştığı bir karşılaşmada kavga çıkar. Sevgiliyi beklerken gelişine dair umutların tükendiği yokluktan ölüme geçtiği süreçteki karşılaşmada minnet duygusu ortaya çıkar. Derin soluk alınır ve ölümden yaşama doğru tekrar geri dönüş başlar (Barthes, 2022: 43-44): "Her şeyden evvel gence karşı bir şükranı [gönül borcu] vardı. Bu o kadar süslü kızlar arasında onu, bu sefil bir katlı odada, bu sefil kırık pencerenin arkasında, bu sefil solmuş esvabıyla [kıyafetleriyle] onu intihap edip [seçip] onu araması öyle bir lütuftu [iyilikti] ki teşekkür için bütün kanını verirdi. (Mehmet Rauf, "Bir Küçük Aşk", Seçme Hikâyeler: 94). "Sabaha kadar, sabah geçeceği ümidiyle uyuyamaz, hummalar [nöbetler] içinde, geçtiği zaman tebessümüne mukabele etmeği [karşılık vermeği] gözüyle olsun bakmayı kendine vaat eder ve geçtiği zaman halecanlarıyla [yürek çarpıntılarıyla] lal ü ebkem kalır [şaşa kalır] her şeyi akşam geçmesine ta'lik ederdi [bırakırdı]. Kalbini sanki bir bî-tabii-i nabzan [anormal nabız] harap ediyor, bütün vücudu bir tezelsül-i mukavemetsuzla [dayanılmaz depremler] yoruluyor, kendini bulduğu zaman leyal-i hatıratında [hatıraların gecelerinde] bir zühre-i iltifat [iltifat yıldızı] gibi lem'a-riz [parlayan] bir tebessümden başka hiçbir şey kalmıyordu." (Mehmet Rauf, "Bir Küçük Aşk", Seçme Hikâyeler: 94)

BİLDİRİM: Âşık öznenin sevilen varlığa ölçülü şekilde kendinden ya da ondan söz etmesi; ancak aşkın açığa vurulmasına değil, sonsuzca yorumlanan biçimine yönelir (Barthes, 2022: 75): “Lâkin zannıma kalır ise bu bapta cümleden ziyade tesiri olan şey, hanımın heyulâ-i cemali hayalde ol kadar teccessüm etmiş ve o suretle vücut bulmuş idi ki âlemde ondan sonra güzel yoktur davasına çıkmış ve bu suretle zihnimde tasavvur eylediğim cemali hiçbir kadında bulamayarak kimseyi güzel görmemeye başlamış idim.” (Ahmet Mithat Efendi, “Gençlik”, Letaif-i Rivayat 2001: 33).

BİLİNMEZLİK: Bilinmedik kalan birinin sevilmesi, bilinmezliğin bilgisine ulaşmak (Barthes, 2022: 131): “İşte hanım gece gündüz hayal-i hatırımızdan çıkmıyor. Demek oldu ki alâka eyleydiğimiz kime? Hanıma. Hanım kim? Bilmem. Böyle bilinmeyen bir şeye rabt-ı kalp edilir mi? İşte keyfiyetin istigrap olunacak ciheti bu. Şimdi şu hâli bir muvazene edelim ve gençlik ve çocukluğun derecatını bu muvazene ile takdir eyleyelim.” (Ahmet Mithat Efendi, “Gençlik”, Letaif-i Rivayat, 2001: 32-33).

BULUTLAR: Çeşitli durumlara göre âşık özneyi saran keyifsizliklerin anlamı ve koşulları (Barthes, 2022: 161): “Geri dönse bile, artık kimsenin yerinde olmadığını, pencere ve gece öğretmiştir. Penceredeki gölge silinerek öğrenir. Sokakta oynayan çocuk yiterek öğrenir. Sabahla söner puhu, karanlık zamanı yara, artık kanamadan gövdeye yerleşmeyi, katılıp kalarak orada öylece durmayı öğrenir.” (Murathan Mungan, “Puhu için Fal Hikâye”, Aşkın Cep Defteri: 37)

CAN SIKICI: Sevilen nesnenin ilgisinin kendisi dışında olan, ötekilere, geçme durumuna bağlı âşık öznenin kıskançlık durumu (Barthes, 2022: 108): “Hele bazıları nişanlıları veya sevgilileriyle geçerler selamlayarak mütebessimane [gülümseyerek] sıvışır, onlara tenhai [ıssızlık], şevk [arzu] ve mesti [sarhoşluk] lazım. Oh, bunlara ne haset ederdi [kıskanırdı]. (Mehmet Rauf, “Bir Küçük Aşk”, Seçme Hikâyeler: 93).

Sevgilinin isteklerine boyun eğiş. Çözumsuz çelişki. Bu çelişki sevilen varlığın isteğini yerine getirirken pek rahatsız olmuş gibi görünmeden öfkenin sevilen varlığa yönelmesi (Barthes, 2022: 108-109): “Kendisini tutmak isteyerek, beyaz dişlerini mor kadife yastıklara geçirdi... Göğsünü saran bir sesle kesik kesik: "Yazacağım sevgilim" dedi, "sana istediklerini yazacağım!.." (Sabahattin Ali, “Kurtarılamayan Şaheser”, Değirmen: 27)

DOLULUK: Arzunun, hazzın dolup karşı varlığa taşması. Öyle bir karşılaşma ki sözü edilemeyen sevinçtir (Barthes, 2022: 59): “... ağaçlıklar arasında minaresi, evlerin bacaları hayal meyal seçilen bu sevgili köy nihayet görününce Dursun sevincinden o kadar baygınlık hissetti ki az kaldı atından düşecekti.” (Mehmet Rauf, “Köylünün Aşkı”, Seçme Hikâyeler: 95-96)

ENGELLER-OLAYLAR: Sıradan olaylar, engeller, işler âşık öznenin mutluluk hedefini engelleyen her yankının olgusal çekirdeği (Barthes, 2022:1 71) “Şu hâlde büsbütün senin olmam için bu engelin ortadan kalkması lazım. Ve sen benim için

yazdığın bu kitabı yine benim için yok etmekte eminim ki tereddüt etmeyeceksin, hatta bunu ben yapacağım.” (Sabahattin Ali, “Kurtarılamayan Şaheser”, Değirmen: 36)

GÖSTERGELER: Âşık öznenin aşkını kanıtlamak istediği, sevilen nesnenin kendisini sevip sevmediğini anlamaya çalıştığı zaman elinin altında hiçbir göstergenin bulunmaması (Barthes, 2022: 201): “Gene de umar, diler, geri dönsün, şöyle bir dolaşıp gelsin; kafası durulmuş, içinin yumağı çözülmüş olarak dönsün ister. Hem belki, kadının değerini, ilişkilerinin önemini daha bir anlamış olarak dönmüş olur, diye ummaktan kendini alamaz. Kendine yüksek sesle söyledikleriyle, geçmişin hayaletlerinin fısıltıları sürekli birbirlerini yalanlayarak, birbirlerinin sözünü keserek konuşurlar içinde.” (Murathan Mungan, Puhu için Fal Hikâye”, Aşk Cep Defteri: 35).

HAYRANLIK: Âşık özneyi etkileyen ayrıntıların toplamı değil, şu ya da bu bükümü, kıvrılma anı/olayı/nesnesidir (Barthes, 2022: 181): “...Aman yarabbi, sokakta görseler başlarını bile çevirmeyecekleri bu adam katil olunca gözlerinde bir ehemmiyet almıştı. Bir kahraman gibi ondan bahsediyorlar, ağzını açışında, söz söyleyişinde, elini kaldırışında, her hareketinde bir güzellik, bir kibarlık buluyorlardı.” (Sabahattin Ali, “Bir Cinayetin Sebebi”, Değirmen: 113)

Âşık öznenin sevilen nesnenin imgesiyle kendinden geçtiği duygu (Barthes, 2022: 179): “Bütün zalam-ı leyalinde [gecelerin karanlığında] bu bir nur-ı duradur [uzaktan uzağa görünen ışık] gibi mültefit nigahlarıyla [iltifat eden bakışlarıyla] garam-ı şebabını [gençlik arzularını] şad ü sermest [memnun ve sarhoş] eden yegâne mahluk idi [tek yaratıktı].” (Mehmet Rauf, “Bir Küçük Aşk”, Seçme Hikâyeler: 94).

HİÇLEME-AŞKI SEVMEK: Öznenin aşkın kendisi karşısında sevilen nesneyi hiçlemesi, aşka özgü bir sapmayla aşkın kendisini sevmesi (Barthes, 2022: 38): “Hiç düşünmenden yaşıyor her şeyi kapislerime bırakıyor ve bol bol âşık oluyordum; hem de deli gibi âşık... En ilerlemiş vaziyetlerde bile derhal toparlanacağımdan emindim ve kalbim aklımın itaatli bir uşağı idi.” (Sabahattin Ali, “Bir Skandal”, Kağrı/Ses/Esirler: 78); “Fakat sevgili bir vücutta bulunmayan bir şeyi kendisinde taşımaya tahammül etmeyerek onu koparıp atabilmek, işte adaşım, yalnız bu sevmektir.” (Sabahattin Ali, “Değirmen”, Değirmen: 23). “Gece yarları camlara vuran yüzüyle, artık onu değil, geceyi bekler. Geçmişin başını bekler. Anıların başını bekler. Uyursa, anıların dayanıklılığını yitireceğinden korkar. Daha düne kadar bütün o yaşadıklarının gerçekliklerini yitireceğinden korkar. Zamanın geçişini kendi için yumuşatmaya çalışır. İçinde birkaç varlık birden acı çeker, birkaç varlık birden can çekişir. Kurtarmakla, öldürmek arasında kendi aşkının başını bekler. İçindeki sevgisinin, içindeki sevgilisinin başını bekler.” (Murathan Mungan, “Puhu için Fal Hikâye”, Aşkın Cep Defteri, 35-36). “Siz sevemezsiniz adaşım, siz şehirde yaşayanlar ve köyde yaşayanlar; siz birisine itaat eden ve birisine emredenler; siz birisinden korkan ve birisini tehdit edenler... Siz sevemezsiniz. Sevmeyi yalnız biz biliriz...Bizler Batı rüzgârı kadar serbest dolaşan

ve kendimizden başka Allah tanımayan biz Çingeneler” (Sabahattin Ali, “Değirmen”, Değirmen: 14)

KARŞILAŞMA: Beti, aşk ilişkisinin güçlüklüğünün başlamadan önceki ilk tutulma anından hemen sonra yaşanan mutluluk dönemi (Barthes, 2022: 187): “...Nihayet bir gün bir hande-i nevazîş [okşayan gülücük] hayatına birkaç mesut [mutlu] saat ihda etti [hediye etti]. Bir genç, etraftaki kaba saba insanlar arasında geçtikçe nehafeti [zayıflığı] mişvarına [haline] bir tavr-ı mümtaz [seçkin tavır] veren bir genç çocuk, kazaran [kaza ile] ilişen nazarıyla [bakışıyla] bir müddet tetkik ederek [inceleyerek] artık her gün geçmeye başladı. Evvela pür-hicap [utanç dolu] bir dikkatten başlayıp günler geçtikçe takarrüblere [yakınlaşmalara], tebessümlere [gülümsemelere] kadar varan bu devamlar onun ruhuna ne şemsler [güneşler] bahşediyordu.” (Mehmet Rauf, “Bir Küçük Aşk”, Seçme Hikâyeler: 93). “Bir gün dört senedir görmediği Nuriye ile tahta camiinin köşesini dönünce yüz yüze geldi. Oh, ne kadar gelişmiş, ne kadar güzelleşmişti ... Dursun, mahcup, yol verdi, ve yürümeye devam etti; bütün kuvveti tatlı bir halecan [yürek çarpıntısı] ile gitmiş, dermansız kalmıştı.” (Mehmet Rauf, “Köylünün Aşkı”, Seçme Hikâyeler: 93).

KATLANILMAZ: Aşk acısının üst üste yığıldığı duygulanmalarda katlanılmazı saptamak (Barthes, 2022: 136): “Ya şimdi? Ah niçin bu Nuriye'yi bu kadar seviyordu? Bu melun [lanetli] aşkı ne için boğup yok edemiyordu? Bu kadar hakaretten, bu kadar rezaletten sonra onu hala mı sevecekti? Evet hala, hala daha şiddetli bir aşkla sevdiğini itiraf ediyordu. O şimdi bilmezdi. Bu parçaladığı kalbi anlamaz, kendisinin el'an perestiş edildiğini [hala sevildiğini] şüphe etmez, bir arzusuyla yıkılan bu amal-i hayatın [beklentilerinin] olanca ateşlerini düşünmezdi. Kendi gibi zannederdi, öyle, hafif, hissiz ... Ah ne yapmalıydı ki o kadar sevdiği bu kalp kendine acınsın, ‘Benim için ölüyor, zavallı,’ desin? Oh, bunun için ne yapmalıydı?” (Mehmet Rauf, “Köylünün Aşkı”, Seçme Hikâyeler: 128)

KAYGI-KISKANÇLIK: Âşık bir bırakılma bir değişme korkusu ile kaygıya kapılır (Barthes, 2022: 37): “Ey sevgilim dedi, ey narin vücudunun, ipek saçlarının, donuk pembe dudaklarının değil, bütün ihtiras ve iptilalarının da bana ait olmasını istediğim sevgilim artık viyolonselî bırak, yalnız beni dinle, yalnız benim kalbimin tellerinde nağmeler bulmaya çalış. (Sabahattin Ali, “Viyolonsel”, Değirmen: 45)

KUCAKLAŞMA: Aşk kucaklaşma devinimi içinde sevilen varlıkla tam bir birleşme düşü. Çiftleşme dışında, kolların seven dinginliğinde anneye dönüşen birleşmesi (Barthes, 2022: 103): “E gece?” Oh, gece: Gece orada halasının evi vardı, onu o kadar sevecekti ki annesi zannedecekti.” (Mehmet Rauf, “Bir Küçük Aşk”, Seçme Hikâyeler: 96)

KESİNLİK: Özne her şey karşısında ve her şeye karşın aşkı bir değer olarak kesinler. Aşk, öznenin özgürlüğü ile zorunluluk arasında hem yenen hem de yenilen olarak belirlenir (Barthes, 2022: 30-31): “Mademki sen istemiyorsun

sevgilim dedi, ben artık viyolonsel çalmayacağım... Nağmelerimi yalnız senin sözlerinde arayacağım. Gözlerinde, sahibi için, yaşadığı ormanı bırakan bir ceylanın garip mahzunluğu vardı. Sanat, ilahi sanat aşka yenilmişti" (Sabahattin Ali, Viyolonsel: 45); "Bütün bunlara rağmen kadın gene benim en zayıf tarafımdır. Fena bir zamanımda bana her hali ettirebilir. Kadın benim etimin, kemiğimin, kanımın ve muhayyilemin müthiş bir ihtiyacıdır. Buna mağlup olmak bir hayvanlık, bunu inkâr etmek daha büyük bir hayvanlıktır." (Sabahattin Ali, "Bir Delikanlının Hikâyesi", Değirmen: 66).

ÖZDEŞLEŞME: Âşık aşk yapısında kendisiyle aynı yeri tutan her kişiyle özdeşleşir. Kendisini onda bulur. Bütünleşir (Barthes, 2022: 125): " Ve bu sefer de gördüm ki Reis bey, bu kız bana çok benziyor: Huyları, düşünceleri, hayata karşı telakkileri, itiyatları... Hatta yüzü bile... Görenler bizi kardeş sanıyorlardı." (Sabahattin Ali, "Bir Cinayetin Sebebi", Değirmen: 111); "Dişi, gözlerinin içi buğulanarak: 'Ah' dedi, tıpkı benim gibi düşünüyorsun. Erkek cevap verdi: Zaten seni burada tek başına görünce benim gibi düşündüğünü anlamıştım." (Sabahattin Ali, "Kırlangıçlar", Değirmen: 39)

ÖYLE: Âşık özne, ötekinin başkalığını benimsemeye yanaşmaz, sevileni tanımlamaya çalışır ve bunun acısını çeker (Barthes, 2022: 207): "Ovada büyüyen dağda yapamaz... Dağın suları serindir ama, yolları sarptır, kısı çetindir... Kar altında odun kesmek, bahçeye bostan ekmeye benzemez. Benim erim diye götürdüğüm adamı obamızın yiğitleri kınamamalı! Ben seni bildim, artık gözüme hiçbir yiğit görünmüyor; ama anamın, babamın, akranımın yanında seni küçük düşüremem." (Sabahattin Ali, "Hasanboğuldu", Yeni Dünya: 119)

SENİ SEVİYORUM: Beti, aşk çılgınlığının durmadan yinelenmesine gönderme yapar (Barthes, 2022: 142): "Onu seviyorum, ne yapacağımı da hiç düşünmedim. Sen benim sevmemin nasıl olacağını bilirsin... Ben ki, arkamdan uşaklarını koşturan konak sahibi hanımlara başımı çevirmedim; yedi köye hükmeden eşraf bana gelip: 'Kızım senin için yataklara düştü, Çingene olduğunu unutup seni evlat gibi sineme basacağım, yalnız gel, gel de kızımızı kurtar!..' diye yalvardılar da, gene cevap vermeden yoluma gittim; işte şimdi bu bir kolu olmayan kızı seviyorum. (Sabahattin Ali, "Değirmen", Değirmen: 19)

SÜRGÜN-VAZGEÇME: Öznenin aşk durumundan vazgeçmesi. Kendi yaşamına karşılık aşk imgelemine ölümü (Barthes, 2022: 105): "Ne yapmıştım ben bu kadına? Ne istemişti benden? Ufak bir kaprisi için beni rezil etmekte tereddüt etmemişti. Ne kadar insanlıktan uzak mahluklardı bu kadınlar. Onları anlamaya asla imkân yoktu. Çünkü anlaşılacak tarafları yoktu. Onlar kendileri de ne yaptıklarının farkında değillerdi ve sevkıtabiilerine tabi olarak akıllarına eseni yapıyorlardı." (Sabahattin Ali, "Bir Skandal", Kağrı/Ses/Esirler: 105)

TAPILASI: Öznenin sevilene duyduğu istek, arzu ve beğeniyi güçlü bir şekilde ya da ifade edilemeyecek düzeyde söyleme dökemeye çalışması: "Genç şair, genç şair, ey benim sevgilim! Artık hiç... hiç kimse seni aşamayacak; sen

peygamberleri gıptaya düşürecek şeyleri yarattın, sen insanları yaşamaya veya öldürmeye sürükleyebilecek şeyleri yazdın. Güneş senden daha sıcak, gökyüzü daha geniş, ilkbahar rüzgârları daha canayakın değildir.” (Sabahattin Ali, “Kurtarılamayan Şaheser”, Değirmen: 34-35); "Tabii bunların da müstesnalari olacaktır: Mesela Beria... Beria'yı bu umumi tasnife dahil etmeye bir türlü gönlüm razı olmuyordu. O başka bir mahluktuk; o bu toprağın malı değildi; o başka âlemden tesadüfen buraya düşmüş gibiydi." (Sabahattin Ali, “Bir Skandal”, Kağıt/Ses/Esirler: 105)

TAŞIM: Öznenin kafasında durup dinlenmeden incinmenin etkilerinin ya da davranış sonuçlarının yorumlandığı söz seli (Barthes, 2022: 153): “Ya kimin için? Kimin için? Ah bilmiyorsun ki, beni sen harap ettin, beni sen deli ettin ... Ve şimdi de ... Bak, gülüyor, utanarak yerlere geçmiyor da gülüyor; kahrolmuyor da gülüyor ... Gülüyor, gülüyor.” (Mehmet Rauf, “Köylünün Aşkı”, Seçme Hikâyeler: 130)

YANKILANMA: Âşık öznenin duygusal bilincinde bir sözcük, bir imgenin yankılanması (Barthes, 2022: 189): "Senin ... Yalnız senin için ..." Genç kız bir taraftan işliyor, bir taraftan da başka âlemlere gömülmüş düşünüyor, 'benim için ... benim için ...' diye tekrar ediyordu. Ah onu kaybetmekten ne kadar korkuyordu." (Mehmet Rauf, “Bir Küçük Aşk”, Seçme Hikâyeler: 95-96)

YOKLUK-BIRAKILMIŞLIK-YOKSUNLUK: Sevilen nesnenin yokluğunu sergileyen ve bu yokluğu bırakılmışlık, terk edilmişlik deneyimine dönüştüren dil oluntusu (Barthes, 2022: 22): "Rahat yatamıyası... Kırk yıl evinde oturdum, koca öküz gibi çalıştım, bir gün doyunca yemek yemedim... Gene de sesimi çıkarmadım... Nasıl olsa bir gün ölür de, her şeyler bana kalır dedim... Allahtan korkmadan paralarını yanına alıp gitti." (Sabahattin Ali, “İki Kadın”, Yeni Dünya: 99).

Sevgilinin yanında olmasına rağmen uzak oluşu, yoksunluk: "Sevgilim' dedi, 'mısraları ki Hind'in ipekli kumaşları kadar ince dokunmuş ve İran'ın kıymetli halıları gibi hünerli renklerle süslenmiştir, niçin senin kalbini heyecana getirmiyorlar? Geceyi terennüm eden şarkılarım sana kendi gözlerini; gün doğuşunu anlatan şarkılarım sana dudaklarının rengini hatırlatmıyor mu?" (Sabahattin Ali, “Kurtarılamayan Şaheser”, Değirmen: 25); "Ah, reis bey, sevmek, hele benim gibi sevmek berbat bir şeydir. Hayatımda yalnız o vardı. Gözümü kapadığım zaman onu, açtığım zaman onu, uyuduğum zaman onu, uyandığım zaman onu görüyordum. Halbuki ben onun için bir hiçtim; gelmiş ve geçmiş birisi..." (Sabahattin Ali, “Bir Cinayetin Sebebi”, Değirmen: 112); “Bu yüksek emellerle kızların bu mülakatı [birleşmesi], onlardaki reng-i pervaz [güzellik rengini], bitmeyen, layenkatı [durmadan] doğan küçük, ince, mahrem [gizli] aşkıları, bütün bunlar onu melul [hüzünlü] ve kederli ediyordu.” (Mehmet Rauf, “Bir Küçük Aşk”, Seçme Hikâyeler: 93).

Uzaktalık söylemini tarihsel olarak kadın gerçekleştirir (Barthes, 2022: 22): “Kendinden küçük bir genç adam, değil mi? Belli, gözü sokağa doymamış bir delikanlı, durmuş oturmuş ne istediğini bilen bir kadın, günün birinde delikanlı, ‘Bana zaman ver,’ der, ‘kafam karışık, çok sıkıldım, şöyle bir dolaşıp geleyim, biraz kendimle kalmak istiyorum, içimi dinlemek istiyorum, kendimi kısıtlanmış hissediyorum, özgürlüğüm kısıtlanmış gibi. Boğulmaya başladım. Bana zaman tanı. Ben, sokakta şöyle bir dolaşıp geleyim.” (Murathan Mungan, “Puhu için Fal Hikâye”, Aşkın Cep Defteri: 35)

YÜREK: Yüreğin değeri bilinmeyen bir sunma nesnesi olması (Barthes, 2022: 56): “Onu alamam, onu kaçıraramam... Hâlbuki o da beni seviyor. Bunu bana evvelsi günü ağlayarak söyledi. ‘Gel’ dedim, ‘beraber kaçalım.’ Acı acı güldü. ‘Ağam’ dedi, ‘ben senden noksanım, bana sadaka mı veriyorsun?.. Onu nasıl sevdiğimi anlattım: ‘Bana kolunun yerine kalbini veriyorsun, dedim, ‘bir kalp bir koldan daha mı az değerlidir?’ (Sabahattin Ali, “Değirmen”, Değirmen: 19)

Sonuç

Modern hikâye türü örneklerinin ortaya çıkması sadece bir tür değişimi ya da yenilenmesi değil, zihinsel bir değişim ve dönüşüm gerektirmiştir. Mesnevi ve halk hikâyeleri sonrası ilk olarak tercümeye dayalı metinler ve daha sonra halk hikâye izlerinin de yer aldığı metinler görülmektedir. Belirli bir süreç, gelişim ve değişim sonrası modern hikâye örnekleri tespit edilebilmektedir.

Herhangi bir metnin kendi sınırları içinde kendisi için söylem geliştirdiği bir düzlemde aşk betisi çoğu zaman söz dizimsel yapı içinde budanmış cümle olarak yer almaktadır. Beti, zihinsel yoğunluk ya da güçlü duygulanmalarda görülen çelişki, yinelenme, çarpışma, çırpınma gibi kesik ve müstakil eylem, belirti ya da göstergelerin devinim halindeki görünümüdür. Aşk duygusunu yaşayan her bireyin tanıyabileceği betiler, genellikle yoğun ve coşkulu bir şekilde görülürken bazen silik olarak da yer almakta ve hemen tükenivermektedirler.

“Bir Aşk Söyleminden Parçalar” ışığında Türk hikâyelerinin kısa bir değerlendirmesini amaçlayan çalışmamızda Roland Barthes’in kullandığı yöntem esas alınarak rastlantısal ve düzenli metin okumaları gerçekleştirildi. Ve bu okumalar sonrası toplam yirmi yedi başlık tespit edildi. Alfabetik sıraya göre düzenlenen başlıklar altında konu ile ilgili örnekler yer almaktadır.

Yapılan çalışma sonrası metinlerin geleneksel değerlendirme dışında aşk söylemi çerçevesinde değerlendirilebileceği, bunun için metnin çözümleme yöntemi ile değil, zihinsel bir süreç gibi kavramsal düzeyde ele alınması gerektiği görülmüş olup bu durum metin okumalarına yeni ve daha geniş bir bakış açısı getirmektedir. Bu sayede metin okumaları yüzeysel bir değerlendirme olmaktan çıkıp derin ve kavramsal bir yapıya kavuşmuş olacaktır.

Kaynakça

Ahmet Mithat Efendi. (2001). Letaif-i Rivayat. İstanbul: Çağrı Yayınları.

- Akyüz, K. (1979). Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- Ali, S. (2004). Değirmen. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ali, S. (2008). Kağrı/Ses/Esirler. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ali, S. (2014). Sırça Köşk. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Ali, S. (2018). Yeni Dünya. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Barthes, R. (2022). Bir Aşk Söyleminden Parçalar. İstanbul: Metis Yayınları.
- Mungan, M. (2012). Aşkın Cep Defteri. İstanbul: Metis Yayınları.
- Müftüoğlu, A. H. (2012). Çağlayanlar. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Rauf, M. (2007). Seçme Hikâyeler. İstanbul: Özgür Yayınları.
- Tanpınar, A. H. (1988). 19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi. İstanbul: Çağlayan Kitabevi.